

[Skriv ut](#)

www.dagsavisen.no [Publisert 10.04.2004 - 09:20]

Helt vanlig ondskap

Av: HILDE ØSTBY

«Dette er ondskap». Ordene har forfulgt oss siden tårnene på World Trade Center falt. Nå kommer en norsk introduksjon til den jødiske tenkeren Hanna Arendt, som strevde med de samme problemstillingene etter Holocaust.

- Da Hannah Arendt dro til Israel for å dekke saken mot en av bakmennene under jødeutryddelsene, Adolf Eichman, for The New Yorker, hadde hun ventet å finne den rene ondskap, men fant isteden en tanketom person. Adolf Eichmann var en plikttoppfyllende mann, han var knapt antisemitt. Derfor måtte hun finne et nytt begrep for ondskap, sier filosof og rektor for Humanistisk Akademi, Einar Øverenget, som nå har skrevet en presentasjon av den jødiske filosofen.

For å forstå ondskaper som førte til Holocaust, måtte Hannah Arendt forkaste tidligere definisjoner av ondskap, som man i den vestlige tradisjon har forstått som fravær av det gode eller en aktiv ond vilje. Eichmann var ingen av delene. Han var en vanlig mann. Men han var en mann som hadde satt sin plikttoppfyllenhet foran sin samvittighet. Om det er denne måten å tenke på som ligger bak terroraksjonene i USA, vil det i så fall representere den samme «ondskapens banalitet» som Hannah Arendt fant hos Eichman.

- Jeg vet ikke hva Hannah Arendt hadde sagt til krigen i Afghanistan, men én ting er sikkert: Hun ville sagt noe. Hun var en modig filosof som aldri nølte med å delta i samfunnsdebatten. Men det som skjedde under terroraksjonene kan ikke sammenlignes med USAs krig i Afghanistan. Terroren har som mål å drepe uskyldige mennesker, nettopp fordi de er uskyldige. I krig er tap av uskyldige ikke et mål i seg selv men en veldig beklagelig konsekvens. Det var dette som også preget terroren i Holocaust, hvor jødene ble drept nettopp fordi de var uskyldige, sier Einar Øverenget.

IKKE passifist

Hannah Arendt selv var ikke nødvendigvis en passifist. Hun mente at jødene burde ha stablet en hær på beina for å forsvare seg som et hvilket som helst angrepet folk. I det hele tatt var hun en kontroversiell tenker som kritiserte alt fra feministene til sionistenes danning av staten Israel.

- I bunnen av hennes tenkning ligger mye Kant. At man aldri skal se på mennesket som et middel, men som et mål i seg selv. Hun mente allerede i 1947 at skulle man danne en ny stat, måtte man inkludere palestinerne, ellers ville ikke staten greie seg uten en supermakt i ryggen. Ved å frata en gruppe frihet skaper man kimen til det totalitære, sier Einar Øverenget.

Sentralt i Hannah Arendts politiske tenkning står begrepet om det frie, politiske mennesket. Først i en samhandling med andre mennesker, samhandling som skaper uforutsette begynnelse som endrer historien, blir mennesket fritt.

- Ifølge Hannah Arendt skaper det totalitære regimet mennesker som ikke lenger handler fritt, men er redskaper for en større historisk plan. Selv ikke diktatoren er fri, men har underlagt seg denne planen hvor mennesker kun er midler, sier filosof Einar Øverenget.

- Men de er jo ansvarlige for det de har gjort?

- Ja, men selv betrakter de seg ikke som frie. Man må respektere seg selv som om man er en annen person. Mennesket Eichmann valgte å pensjonere sin dømmekraft. Og det var også et valg.

World Trade Centers fall setter oss på mange av de same prøvelsene som Holocaust gjorde etter krigen. Det er vanskelig å forstå, og vanskelig å vite hvordan man skal reagere.

- Det som er skjedd er mye verre enn om tårnene falt sammen av seg selv, fordi målet var å drepe uskyldige. Hvis ikke vi reagerer på det, vil man vise at man aksepterer at uskyldige blir drept. I krig finnes det strenge regler, det gjør det ikke i terror, sier Øverenget.

<http://www.dagsavisen.no/kultur/bok/article1013571.ece>